

IWE - NIEUWSBRIEF

van de Stichting Industrieel en Wetenschappelijk Erfgoed (SIWE)
en het Platform Industrieel en Wetenschappelijk Erfgoed Vlaanderen-Brussel (PIWEV)

Redactieadres: SIWE vzw, Stapelhuisstraat 15 - 3000 Leuven
tel. en fax 016/58 43 42
E-mail: info@siwe.be - Website: www.siwe.be

Verantwoordelijk uitgever: André Montald, Mercatorpad 14/301 - 3000 Leuven

AGENDA - AGENDA - AGENDA -AGENDA

zaterdag 9 maart 2002

SIWE-LEDENDAG TE PELLENBERG

Exclusief bezoek aan een gaaf bewaarde
industriële molen

DE GASTHUIS- OF HOSPITAALMOLEN TE PELLENBERG

door Kris Scheys, Heemkring Libbeke

Historiek

Sinds de 11de eeuw was het Sint-Elisabeth-gasthuis van Leuven eigenaar van een uitgestrekt domein in Pellenberg. De oorsprong van dit Gasthuisdomein is niet precies gekend. De 1ste sporen zijn terug te vinden in een akte van vóór 1121 die de schenkingen aan het Gasthuis van Leuven in herinnering brengt sinds zijn stichting onder graaf Hendrik III. De grote oude Gasthuis-hoeve, op enkele honderden meters van de molen gelegen, getuigt samen met de uitgestrekte Gasthuisbossen in de nabije omgeving nog steeds van de eeuwenlange uitbating door deze instelling.

Eigenaars

Rond 1742 werden de molenaarswoning zonder verdieping en de windmolen met stenen onderbouw opgericht. Reeds in 1769, na amper 27 jaar uitbating, verkocht het Gasthuis de molen. Daarna waren er verschillende eigenaars en in 1892 werd Jozef Wierinckx de nieuwe eigenaar. Het werk als molenaar werd later grotendeels overgenomen door zijn zoon Ludovicus (Louis) Wierinckx. In 1945 werden de molen, het huis, de bijhorende gebouwen, de boomgaard en de tuin, verkocht door Jozef Wierinckx en kinderen aan zijn zoon (hun broer) Julianus Ludovicus Wierinckx. Na de dood van zijn vader Julianus Ludovicus in 1969 hield zoon Jos Wierinckx de maalderij nog tot 1975

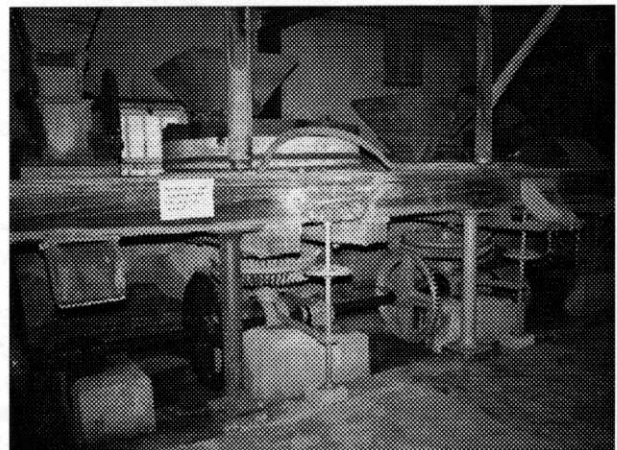
draaiend. Hij was de laatste molenaar van Pellenberg. Recentelijk werd het molencomplex verkocht aan Dré Van Brussel.

Windmolen

Wanneer de wind niet sterk genoeg is om de wieken te laten draaien is de molenaar werkloos. Oudere houten molens konden zware nieuwe machines niet dragen en waarschijnlijk daarom besloot de molenaar van Pellenberg in 1898 een nieuw industrieel gebouw naast de windmolen te bouwen om er in 1901 de nieuwe machines in onder te brengen die zouden moeten draaien wanneer er onvoldoende wind was. Weldra bleek dat het verplaatsen van de zakken van de ene molen naar de andere, volgens de grilligheid van de wind niet praktisch was en zeer tijdrovend en dat alleen om periodiek "kosteloos" te kunnen malen met de wind. De windmolen werd in 1915 voorgoed stilgelegd en de wieken werden weggehaald. De houten romp werd enkele jaren later afgebroken. Het laatste restant van de windmolen, de stenen onderbouw werd in 1997 afgebroken. Tot die tijd werd de onderbouw gebruikt als bergplaats.

Industriële maalderij

In de industriële maalderij gebeurde de aandrijving eerst door een petroleummotor. Rond 1915 kwam

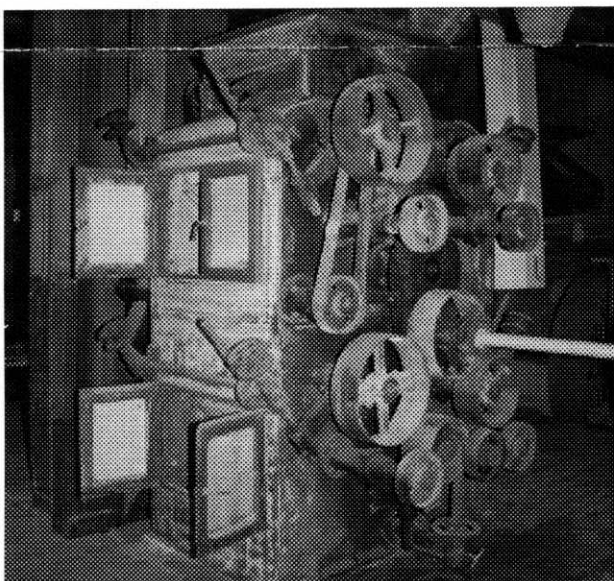
Een deel van de installaties te Pellenberg met de maalstoelen. (dia A. Cresens)

er een armgasmotor en rond 1946 schakelde men over op een elektrische motor. De motor bracht via 6 V-riemen zijn kracht over op de centrale aandrijf-as, die op zijn beurt bijna het volledige machinepark aandreef. De bedrijfsgebouwen bestaan uit 2 vleugels, opgesteld in L-vorm. Het machinegebouw staat aan de noordkant, evenwijdig met de Molenstraat. Het magazijn of de opslagplaats staat er loodrecht op aan de westkant. Beide vleugels hebben een verdieping, behalve een lager gedeelte van de westvleugel. Het machinegebouw heeft bovendien een zolderverdieping.

De machines:

pareltjes van industriële archeologie

De trieur of sorteermachine op de 1ste verdieping van het maalgebouw langs de kant van de Molenstraat werd vooral gebruikt om het graan te sorteren. Om te malen werd de tarwe op het gelijkvloers in een bak gegoten links naast de Bonte walsenstoel. Via een vernuftig systeem ging het graan naar de verdieping voor de 1ste bewerking. Het graan ging door de kuismachine waar kaf en krabben werden verwijderd en door de borstelmaschine. Daarna zakte het graan terug van de 1ste verdieping naar de 1ste van de 4 cilinders (ijzeren wals) in de Bonte-walsenstoel op het gelijkvloers. Hierin werd het graan voor de 1ste keer vermalen. Via de liften ging het ruw gemalen graan terug naar de 2de verdieping en ging daar door de zeven van de 4-delige Bonte-cilinderbuil. Er werd reeds de eerste bloem afgenomen. Daarna ging het restant terug omlaag door de volgende cilinder en daarna weer omhoog en dit tot het graan door de 4 cilinders was geweest. De cilindermolen leverde als eindproduct bloem (voor bakken), kortmeel, zemelen en kriel op. De laatste drie, waarvan de zemelen het grootste deel vormden, werden gebruikt als diervoeding.

*De Bonte-walsenstoel (cilindermolen).
(dia A. Cresens)*

De hamermolen werd zeer frequent gebruikt. Deze machine bestond een aantal ziften en metalen hamers (platte stukken metaal). Hiermee kon men alles zeer snel malen. De haverpletteraar werd gevuld via een bak op de 1ste verdieping. Zoals zijn naam het al zegt: deze machine werd gebruikt om haver te pletten, zodat het dienst kon doen als diervoeding. De haver werd gebroken tussen twee tegen elkaar indraaiende stalen cilinders.

De rogge voor de maalstoelen (stenen) werd beneden in de vergaarbak gegoten. Het graan werd naar de hoogste verdieping gebracht met een Jakobs ladder (bestaande uit bakjes op een riem), daarna ging hij een verdieping lager door de kuismachine en over de borstel en vandaar naar de maalstenen beneden. De stenen van de maalstoelen werden 5 à 6 keer per jaar gekapt (gescherpt, gebild), zeker gebeurde dit tegen de nieuwe oogst. Elke steen woog ongeveer 1200 kg. De oudste stenen waren uit natuursteen, de laatste die werd gekocht was gegoten. Er zijn nu nog 3 maalstoelen (twee met kunststenen en één met natuurstenen). Zij staan achter elkaar opgesteld op een verhoogde werkvloer. Daaronder bevindt zich de door de centrale motor aangedreven lange hoofdas. Deze hoofdas drijft onder elke maalsteen een groot verticaal tandwiel aan. Dit tandwiel brengt op zijn beurt een kleiner horizontaal tandwiel aan dat de bovenste maalsteen (loper) doet draaien.

Op de 1ste verdieping bevindt zich ook een lijnkoekbreker. Deze werd gebruikt om de lijnzaadkoeken die geperst waren in grote platen met een gewicht van 16 kg in stukken te breken. Dit lijnzaad werd gebruikt als diervoeding.

Programma: start om 14u00

- > Adres: Molenstraat 21 - 3212 Pellenberg
- > Historische inleiding door de Heemkring Libbeke
- > Rondleiding door de voormalige molenaar Jos Wierinckx en constructeur Roger Bonte
- > We sluiten af met een drankje

Reisweg :

vanuit Leuven: volg de N2 richting Diest: na ongeveer 7 km, voorbij Linden rechts afslaan ter hoogte van PBE (wegwijzer Pellenberg). Volg de kronkelende weg gedurende enkele km, de derde straat rechts = Molenstraat. Het gebouw ligt midden in de velden, parking is voorzien. SIWE-bordjes helpen u de weg vinden

Zoals altijd stellen we het op prijs dat de deelnemers zich aanmelden op ons secretariaat. Dit kan per telefoon, per fax of per e-mail, liefst voor 6 maart. Dan weten we op wie we eventueel enkele minuten moeten wachten.
